

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

Scriere periodica
pentru trebuintiele poporului romanu.

Descépta-te Romane !

La Pascl.

Am trecut mai multu de 18 veacuri dela inviarea lui Christosu, si omenínea inca sí astadí e venduta, batjocurita, tèreita, judecata, osendita si chinuita.

Inca n'a sositu díu'a inviarei !

Multe neamuri se afla sí astadí in mediuloculu septemanei patimeloru, si cene scie cátu voru mai avé de suferitu, pana-candu voru poté cantá viersulu inviarei.

Grea este crucea ce avemu a portá, si spinósa calea ce avemu a calcá !

Suntemu inca in septeman'a patimeloru si vedemu in tóte dílele cáte unu Jud'a, care vende pre prietenulu seu pentru bani.

Suntemu in septeman'a patimeloru si cáti invetiacei nu dénega pre invetiatoriulu loru si nu-'si lapeda credenti'a loru ?

Suntemu in septeman'a patimeloru, si celi drepti suntu batjocuriti, palmuiti si chinuiti.

Suntemu in septeman'a patimeloru si nu lipsescu fariseii, cari striga : Restignítí-lu !

Suntemu in septeman'a patimeloru si biat'a omenime asuda sange pre muntele masliniloru, precandu celi chiamati la apostolatu, biruiti de slabitiunea omenésca, au adormitu la pólele muntelui, si omenimea, lasata singura cu suferinti'a s'a, primesce pacharulu rogându-se : fà Dómne se tréca acestu pacharu

dela mene, fía inse voi'a t'a! si-'lu bé pana la cea din urma picatura.

.....
..... Dar' va trece septeman'a patimeloru, si sangele ome-
nimei chinuite si strivite se va coborí impreuna cu blastemulu
ceriului asupr'a chinuitoriloru si strivitoriloru ei.
..... Atunci apoi, uitandu septeman'a patimeloru, pleni
de veselía, vomu strigá :

Christosu a inviatu! — Dreptatea a inviatu!

Mirés'a lui Traianu.

(Balada istorica).

1.

Mam'a R o m a cea vestita
De-'mperati nebiruita
Avé-unu teneru fetiorelu
Naltu cá-si unu stagierelu,
Mandru cá si-unu puiu de leu
Si vitézu precatu unu smeu!

Elu cresceá se-'nbarbatá,
Incatu lumea-'lu admirá
Pentru-alui rare frumsetie,
Pentru faptele-i maretie!
Elu in campuri de resboiu
Nu dá pieptu numai cu doi;
Ci cate diece de-odata
Mortiei crude i dá préda!

Fetele tóte cu doru
I cersiáu alui amoru;
— Cererea li-o denegá,
Cà-ci anim'a 'si-o pastrá
Pentru-o féta de-'mperatu,
Ce pre elu l'a farmecatu!

— Erá mandra si frumósa
Din tóta lumea alésa :
Erá dîn'a dîneloru
Frumuséti'a floriloru
Din gradin'a dioriloru!

Toti voinicii se grabiáu,
Se grabiáu, se intreceau
Se cascige alu ei amoru,
Cà toti o iubiau cu doru;
Ci-'n desiertu o totu petiau
Si man'a i-o totu cereau,
Cà-ci anim'a ei bateá
Pentru-alu Romei fíu vestitu
De coló dela sfintitu! . . .

2.

Erá-o dî mandra, senina,
Candu placerea-e dulce, lina;
— Mama R o m a cea vestita
De-'mperati nebiruita
— Pre Traianu alu seu fetioru,
Anim'a voiniciloru,

Tare mandru l'a gatatu
Cá p' unu fetioru de-mpertu,
L'a gatatu
Spre insoratu
Vornicei i-a cascigatu
Cá se-i póta dobandí:
Pre regin'a dîneloru,
Frumuséti'a floriloru
Din gradin'a dioriloru!

Toti nuntasii au pornitu
De coló dela sfintitu,
Multe tieri au ocolitu
Tientindu dreptu spre resaritu.
In urma se-apropiara,
In o dî de catra séra
De gradin'a dioriloru,
Paradisulu floriloru!

Cólea demanéti'a-n diori,
Candu canta privighitori,
— Mândrulu mire se scolá
Si-n resaritu cautá:
In gradin'a dioriloru
Paradisulu floriloru,
Si vediù intr'unu palatu
Fét'a, ce l'a farmecatu!

Ea-avé ochi luceferini
Si pre pieptu-i sàditi crini.
Crinii ea 'si-i despletá,
Si zefirii-i adia;
In aurora i scaldá
Prin gradina se plimbá
Printre flori se desfetá;
Florile o desmerdá,
Miroșu dulce-i ntendeáu,

Ea pre rondu le sarutá
Si la sinu le animá! . . .

3.

Traianu catu-ce o vediù
De-alu ei doru se strabatù,
Si pre doi *) soli din ostire
I-a tramisu spre starostire,
Cari nepotèndu pòrt'a-nfrange
S'au intorsu scaldati in sange!

Mirele se-nfuriara
Toti nuntasii se scolara
Si cu graba au plecatu
Ci-'nainte au mânatu
P'-unu fetioru pré iscusitu,
Iscusitu in starostitu,
Calea se li-o pregatésca
In gradina se rèsbésca,
Si-acelu fetioru iscusitu,
Iscusitu in starostitu,
Cu greu pòrt'a a infrantu, **)
In gradina a rèsbitu;
Dara in acea gradina
Printre flori erá neghina . . .

Mirele a poruncitu
Se s'apuce de plevitu,
Si-atunci toti, cu micu si mare
Toti plevira pana-n séra.
Si-apoi sér'a în sfintitu

*) Optumu si Liti'a.

**) Numai Apolodoru prin podulu seu preste Dunare potú isbuti trece-rea lui Traianu in Daci'a.

S'au datu de au resaditu
Flori frumosu mirositòrie
Crescute la focu de sóre,
Si-atunci fét'a de-'mperatu
Pre mire l'a-mbraciosiatu
Si cu focu l'a sarutatu.

Florile se desmerdáu,
Pre zefiri se leganáu ;
Paserile-'n choru cantáu
Versuri mandre intonáu
Miriloru le dedicáu ;
Èr' mirii se-'mbraciasiau
Si cu dulce se iubiau ! . . .

4.

Nunt'a nu s'a mai 'ntornatu,
Cà-ci tare s'a amusatu
De gradin'a dioriloru
Paradisulu floriloru,
Èr' pre mire, de mirare,
L'a cuprensu unu doru pré mare,
Unu doru mare si-unu suspinu
De alu mamei Rome sinu ;
Mirés'a 'si-a-'mbraciasiatu,
Unu remasu bunu 'si-á luatú ;
Si-apoi ér' s'a-'ndepartatu . . .

Intr'o lupta a plecatu
Unde mórtea l'a aflatu ! . . . *)

Daci'a câtu audi
Lacremi riuri slobodi
Si pre mire 'lu gelí . . .
Si-'mpletindu siépte cunune,
Printre lacrimi si suspine,
Le-asiedia in stratusióre,
Leudà cu lacrimióre,
Le-'ncaldì la focu de sóre ;
Candu veditù, cà odràslescú
Si cu ramuri se-'nvelescú
De-odata vestedî
De doru tóta se topi

* * *

Candu aceste cununele,
Udate cu lacrimelè,
Ramii-'si voru impreună :
Daci'a vá re'nviá
Si-'nfruntandu ori-ce dusimanu
Vá fí démna de Traianu ! . . .

Michaelu Popu.

*) Traianu dupa re'ntòrcerea sa din
Daci'a — mori in una lupta cu Partii.

Inceputulu si istori'a Romaniloru.

(Tractatu pentru poporulu nostru in forma de dialogu.)

(Urmare.)

Sér'a V.

(Joanu cu socii sei dupa indatenatele salutari.)

Preotulu. Bene v'a adusu Domnedieu ! In asta séra inca
voiu povestí lucruri frumóse din trecutulu natiunei nóstre.

Din celea, câte v'am spusu pana aci sciti, iubittii mei, că Rom'a a scapatu cu totulu de afuristulu acelu de craiu — Tárquiniu — si asia de acele legi, prin cari domniáu crai, adeca s'a facutu domni'a Romei in „republica.“

Joan u. Cum e ace'a Domnule?

Preotulu. Bene Joane că intrebi, că-ci si altu-cum vi-o spuneamu eu. Republica se dîce totu ace'a domni'a, candu totu poporulu din tíera e partasiu la tóte trebile tierei. Poporulu alege pre toti aceli'a, cari trebue se fía in fruntea trebiloru, si déca nu se pórtá bene, éra poporulu le dîce: Nu ne place cum ve portati, ducetî-ve in numele lui Domnedieu, că noi ne vomu alege pre altii! — Poporulu otaresce căta se fía darea, ce drumuri si scoli se se faca, cu unu cuventu: tóte se facu cu invoirea poporului. Togm'a asia in unu satu, poporulu alege pre judele si pre cei'a-lalti de langa elu; judele face ace'a, ce otaresce comun'a; éra déca judele nu se pórtá bene, scimu că alegu altulu. Astufeliu de republica a fostu sí in Rom'a.

Sciti, iubittii mei, că déca arunci o piétra in unu lacu, se nascu nesce unde, cari se totu departa dela loculu unde a cadiutu piétr'a pana ce ajungu la margini: togm'a asia s'a latítu si pote-rea Romei in tóte partîle dela ea. In tempulu batailoru, cari le aveáu cu vecinii loru, multi soldati impreuna cu familiile loru de acasa, au seracitu, că-ci fiendu departe de Rom'a, nu-si poteau lucrá mosí'a; dara cá se póta trái trebuiá se liè bani imprumutu dela cei mai avuti, dela patrici (domni). De aici a venitu apoi ace'a impregiurare, că, cei avuti au inceputu a apasá pre poporu cu camete mari si a-i luá si pucinulu pamentioru, éra déca 'lu storceá din tóte; dupa lege — care éra o facuse domni, — 'lu aruncáu in temnitia.

Stefan u. Adeca, de candu e lumea, domnii totu cu dracù au fostu; ei totu-dé-un'a au sciutu domni preste cei neinvetiati.

Si ast'a de buna-séma a venitu si vene de acolo, cà bietulu poporu nesciundu carte, calarescu pre elu cum vreáu.

Preotulu. Asia este, Stefane! Dar' én' ascultáti câtu de bene s'a sciutu portá poporulu acelu apasatu. Cà-ci dice: Bene! déca tréb'a stà asia, atunci mérga domnii se se lupte cu dusimanii, cà noi nu ne vomu duce si lasá familiere se piéra de fóme, cì vomu lucrá cu dóne bracia cá se agonisimu pana de tóte dílele. Si (la anulu 494 inainte de Christosu) adunandu-se cu totii la olalta, dupa-ce rogarile loru nu s'au ascultatu: s'au mutatu din Rom'a pre unu munte numitu „S a n t u.“

Acum'a s e n a t u l u (asia se numiá totii la olalta aceli'a, cari eráu pusi in fruntea trebiloru) nu sciá ce se faca, cum se molcómésca si aduca indereptu poporulu. A tramisu la elu ómeni dupa ómeni, dara acestu-a a remasu tare pre langa otarírea s'a, si pana atunci, pana candu senatulu nu i-a promisú, cà le va dá si loru doi tribuni si acesti'a inca voru luá parte in adunari, si déca voru bagá de séma, cà se face cev'a spre reulu poporului, numai cu unu singuru cuventu „veto“, adeca „me tudumanescu“ stricáu tóta judecat'a senatului.

Dobândindu poporulu favorulu acest'a, s'a intorsu in Rom'a si éra a fostu ascultatoriu. (493 a. Chr.)

Erá inse in Rom'a unu omu — vitia de domnu, — care nece de-cumu nu se poté impacá cu ace'a, cà poporulu se aiba drepturi asia mari; deci din tóte poterile voiá a nemicí acestu dreptu frumosu alu poporului. Acestu omu fora indurare, se numiá Marcu Coriolanu. Elu numai ocaziune (prilegiu) cautá, cá se póta despoiá pre poporu de dreptulu seu, adeca de tribunii sei. Omulu reutatosu, curêndu afla ocaziune. Asia si Coriolanu. In Rom'a s'a fostu escatu o fómete mare, asia, in câtu cu deosebire poporulu, duceá lipsa de bucate. Senatulu a fostu tramisu in statele vecine dupa bucate, ér' candu au ajunsu bucatele acasa: Coriolanu face propunerea in senatu, cà poporului numai atunci

se i-se imparta bucatele venite, déca va abdíce de tribunii sei; ér' dupa acésta propunere mai adause in modu batjocuritoriu : „Lasa ésa éra pre muntele santu; se vedemu cene 'lu va chiamá indereptu!“

Stefanu. Reu omu a potutu fi totusi; atunci se asuprésca elu pre poporu, candu acest'a e mai necasitu !

Preotulu. Reu dfo acel'a ! Dara poporulu inca si-a imple-nitu detorinti'a s'a ; cà-ci numai decátu l'a chiamatu pre Corio-lanu inaintea judecatiei poporului ; dar' elu bene sciendu ce-lu ascépta, nu s'a dusu. Éra poporulu a otaritu, cá, Coriolanu se se duca din Rom'a si mai multu nece se întórca indereptu.

Danila. Dfo bene a facutu poporulu acelu Romanu, cà pre unulu cá acel'a, care n'are neci indurare (mila) de poporu l'a scosu afora din sinulu seu. Óre astadi de ce nu se intempla unele cá aceste ? Cà de vrednici multi aru fi vrednici ! Numai Domnedieu scíe cum mai potemu traí si totusi, nu se uita la ast'a, ci

Preotulu. Ffiule Danila, esti inca mai multu teneru decátu betranu. Tóte tempurile au pre ómenii sei, si ómenii traiescu in tempuri. Eu numai de ace'a ve povestescu trecutul vostru, cá se invetiati cene a fostu stramosii vostri, si vediendu-le faptele, se le scrieti in animele vóstre, si asia se ve iubiti unulu pre al-tulu si preste totu patri'a, cum au facutu aceli'a. Astadi im-perati'a se ingrigiesce de toti supusii sei, cá mam'a buna de fii. Si déca suntemu cám ingreunati, va aduce Domnedieu si tempuri mai bune si mai roditórie ; numai trebuie se ne punemu sperarea in Domnedieu si in ómenii cei buni.

Joanu. D'apoi domnule, — Coriolanu neci nu s'a intorsu altulu la Rom'a ?

Preotulu. Ma a venitu ; dara in o forma fórte dorerósa, déca voiu spune, iubittii miei, credu-cà ve veti infiorá de lucrulu celu nesocotitu alu lui. Acestu omu plenu de manía, pentru-cà

nu si-a potutu ajunge voi'a lui, si pentru-cà poporul l'a scosu din Rom'a cá pre unulu, care a vrutu se strice legea si se apese braciale lucrátorie : s'a dusu la unu poporu — Volscii — care erá in dusimani'a cea mai mare cu Rom'a, si pre acest'a l'a indemnatu cá se se scóle si se vena in contr'a Romei, se vena numai, cà le va fi elu singuru capitanulu (conducatoriulu). Audíti acolo! Coriolanu indémna pre dusimanii cei mai infocati se vena in contra cetatiei Rom'a, in contra acelei cetati, in care s'a nascutu, in care a vediutu mai antáiu sórele, in care a crescutu; in contra cetatiei, in care avé o mama buna, carunta de betrana, carea l'a nascutu, l'a laptatu, portatu in bracia, l'a feritu de focu si apa, s'a uitatu la elu cá la lumin'a ochiloru — si acumu in contra acelei mame carunte, in contra acelei mame bune voiesce si pornesce cu armata, cu dusimani! Vedeti pre Coriolanu, cà liè óste straina, se pune in fruntea ei, o conduce in contra Romei, in contra acelei cetati, in carea erá iubít'a s'a socía cu doi copii ai sei; vedeti-lu, cà uitandu-si de tóte detorintiele ce le avé catra cetate, mama, socía si chiaru copii: vene cá o fiéra selbateca se-i pustiésca pre toti! Si acumu éta-lu e langa cetate! — Se ducu mai multe rônduri de ómeni se-lu abata dela cugetulu seu reutatosu. Dara tóte-'su in desiertu, elu stâ neclatitu, elu vré se dèrime Rom'a, pentru-cà l'a scosu din sinulu seu. Éta, iubítii mei, ce face furi'a si mani'a, — elu unulu, pre mai multe míi vré se-i faca fora de locuintie!

In urma dupa-ce Coriolanu nu se induplicà a se re'ntórce, din Rom'a esirà la cortulu lui Coriolanu mai multe muieri, tóte imbracate in vestimente de giele; intre aceste muieri eráu si mam'a si soci'a lui Coriolanu cu doi fetiorasi.

Dupa-ce au ajunsu muierile la cortulu lui Coriolanu in frunte cu femeí'a sa, carea-'si tiené copii de mani, 'lu rogara cá se se re'ntórne si se crutia cetatea, déca nu a ascultatu de barbati, de femei, — asculte de soci'a lui, fia-i mila de copii sei. Tóte suntu

in daru, cà-ci Coriolanu nu se móie, nu vré a cunosce sócia, nu copíi, elu numai resbunare vré! . . . Dar' éta, cà precandu i-i spumegá gur'a de manía si poft'a de a-si resbuná: stá inaintea cortului o muiere betrana, alba la pèru cá zapad'a si imbracata in vestimente de giele din crescetu pana in tâlpi. Acést'a erá *Veturí'a* — mam'a lui Coriolanu. Candu o vedíu Coriolanu îngalbení si scapandu arm'a din mana, voiesce a imbraciosiá pre bun'a lui mama. Dar' acést'a-lu impinge indareptu, dicându: „Ce vréi tu straine?! Nu te apropiá, cà inca nu scíu cu cene vorbescu, cu fíiulu meu Coriolanu, seau cù dusimanulu meu si a cetatiei Rom'a?! Se scíi straine, cà déca-mi esti fíiu, atunci te vei întórce indareptu si vei crutiá Rom'a; éra déca-mi esti dusimanu, atunci se scíi, cà numai calcandu in petióre trupulu meu vei poté esí cá dusimanu din cortulu teu! Mai bene nu te-asíu fí nascutu, decátu se te vedu acumu cá dusimanu in contra mea si a patriei t'ale! Redicá-ti dar' arm'a, ucide pre mama-t'a si apoi intra cá biruatoriu in Rom'a, unde te ascépta blastemele a míi de ómeni!“

Dupa acésta vorbire, Coriolanu a aruncatu arm'a, a imbraciasiatu pre mama-s'a si a dísu: „Mama ai mantuitu Rom'a, dar' pre fíiulu teu l'ai pierdutu!“ — Cu aceste cvente a esítu din cortu cá unu nebunu, a intorsu óstea dusimana indareptu; dar' indata ce a ajunsu cu dusimani acasa, numai decátu l'au si omoritu, pentru-cà i-a portatu cá si pre nesce foramente.

Éta filorú, éra o fapta din cele multe ale stramosiloru nostrii, din care potemu invetiá trei lucruri frumóse! — Mai antaiu invetiamu: cà neci odata se nu cutezamu a redicá arma asupr'a celoru, ce ne voiescu nóue benele, se nu ne maniamu pentru órice pre celu de unu sange cu noi, ma se ne partenimu trebile nóstre imprumutatu. Se nu alergámu a dá man'a cu dusimani, ci mai bene se suferimu si pucina nedreptate dela ai nostri, dela ómenii

cari vedemu că ne voiescu benele. Se ne lipimu cu trupu cu sufletu de totu ce este românescu si se iubimu din anima pre totu romanulu, de ar' fi si din altu satu, ma chiaru si din alta tiéra, si pre totu omulu, care ne voiesce benele !

Dar' adóu'a invetiamu sí ace'a, cum trebuie se iubimu loculu unde ne-amu nascutu, că-ci acel'a este patri'a nóstra, pre acel'a trebuie se-lu aperiàmu cu ori-ce pretiu ; esemplu destulu de chiaru ne dete *Veturia* a cea betrana, carea mai bene voiá se piéra fetiorulu ei, decâtu se piéra Rom'a.

Vedeti faptele *Veturiei* le pomenescu tóte popórale de pre faci'a pamentului ; dá ! că-ci faptele mari si trebuie pomenite, cá se invetie din ele cei slabi la ângeru. Asia dara, candu ar' veni patri'a in periclu, se nu cautamu la ace'a, că dóra benele nostru nu e atacatu, ci cu totii se mergemu se o aperiàmu imprumutatu, că-ci numai acel'a 'si iubescu patri'a, care in totu minutulu e gat'a a mori pentru aperiarea ei !

A trei'a invetiamu din fapt'a lui *Coriolanu*, că decumv'a se intempla se ne maniàmu pre deaprópele nostru, ace'a mania se-o lapedàmu, — cu toti ómenii din patria se fimu bene, se ne ajutamu imprumutatu, se nu sapàmu unulu su altulu, se traímu cá fratii, că numai asia potemu dorí benecuventarea lui *Domnedieu*. Cátu de frumosu ar' fi, déca toti ómenii aru fi patrungi de acestu adeveru ! Atunci n'amu mai audí atâtea plangeri, atâtea neindes-tuliri ! Se asceptamu, că tempulu e doftorulu celu mai bunu, acest'a vindeca tóte ranele !

Danila. Totu lucrulu vene acolo, că Romanulu trebuie se invetie carte, cá asia fiacare se scía intemplamentele strabuniloru, că atunci voru scí ei ce se faca, atunci voru scí ei de unde resare sórele si unde apune ; acumu numai la lucru ! Dara tempulu e inaintatu, se mergemu acasa, mane e sant'a *Domineca* — in locu de a ne aduná in minciuni la jîdovulu, se ne adunàmu la cas'a mea, si tóte cele audíte pana aci se le povestimú sí altor'a, si cu

deosebire celoru teneri, cá asia sí densii se scía cene a fostu romanii, stramosii nostri, si faptele mari ale loru !

Preotulu. Bene, tare intieptiesce ai graitu fiule Danila, asia se si fia ! Domnedieu se ve ajute si ve duca in pace !

(Va urmă.)

Teodoru Petrisioru,
profesoriu.

Tieranulu romanu in venitoriu.

(Urmare.)

Vedemu din di in di si mai vertosu pre cei teneri, cá ei de o parte suntu lucratori slabi si multu mai slabi crutiatori, cá ei nu se multiamescu numai cu imbracamintele facute in casa ; cá le trebue lucruri mai fine, pre cari le cumpara cu bani grei din tέρgu, si la insuratóre silescu pre parenti, cá seau se intre detori, seau se-si puna vre-unu pamentu, seau se-si vendia vre-o vitié seau vaca, cá se le faca la copii insuratiei vestimente frumóse de nunta.

Déca copii suntu astadi asia, cum voru fi mane nepotii si poimane stranepotii, si óre mai aveá-oru ei ce se mai venda ? — Greutatile, dările se marescu pre di ce merge. La ace'a mai adauge cá si ómenii se inmultiescu, mosíele se totu bucatiescu, si prin urmare cu cátu tieranulu are mai pucinu pamentu, cu atât este mai seracu. Pana acum'a nu a fostu atât'a primesidia, cá tieranulu 'si va pierde pamentulu din mana. De astadi inainte inse pericolulu va fi indoitu, déca nu intreitu si impatritu ; cá-ci la cele ce le-amu disu pana acum'a, se mai adauge o impregiurare si mai primesdiósa.

Pana acumu tieranulu nostru a fostu scutitu de nepaditori straini. Singuri jidanii eráu, cari se vériáu pr'entre tieráni cu beuturele loru, ei inse nu prindéu pamentu, nu le placeau se se ocupe cu economi'a, bá le erá si oprita inpropriarírea.

Acumu inse a venitu si vene drumulu de fieru ; pre elu nè-padescu roiuri de straini cu bani, si multi fora bani, dar' deprinsi in specule ; acestia se impartu pre la sate cá fabricanti mari, altii cá intreprindiatori de economii mari, de bái, de sploatatu paduri ; cá càrpaci, precupeci s. a., si fia-cari aduna incetulu cu incetulu la pamentu, si cu câtu aduna ei, cu atatu pierdu locuitorii vechi, cari nedepriinsi in specule si neprevedindu departe in venitoriu, se aluneca si 'si vendu adi pamentulu de dóue, trei si patru ori mai scumpu, de cum erá pana acì ; dar' scapandu-lu odata din mana, nu-'lu mai potu cascigá neci cu 10 pretiuri, cà-ci strainulu abia l'a apucatu.

Se punu unu esemplu : cugetáti-ve, cá si candu ati avé unii dieci de mii, altii sute de mii, dar' pamentulu ar' fí atátu de scumpu, in câtu cu toti banii ve-ati cumperá numai nisce petece ; ér' altii cà ati fí maiestri iscusiti, dar' n'ati avé bani, si in acésta tíera aru fí atáti'a maiestri si atátea fabrice, in câtu n'ati capetá de lucru, si asia ati traí vegetandu (tânjindu). Acumu cugetáti-ve cà ati audí ca éta colo departe este o tíera cu pamentu bunu, multu si eftinu, si cu ómeni, pre cari i si mai poti insielá usioru, si éta s'a deschisu calea ferata, in câte-v'a díle esti acolo. Ei, ce ati face dvóstra ? De siguru v'ati luá cei banosi pungile cu bani, ér' maiestrii uneltele si-ati nàpadi cá locustele in acea tíera. Ati cumperá la pamentu, unulu v'ati asiediá ici, altulu cólea, maiestrii dincólea, si ati incepe toti a piscá pre bietii pamenteni.

Vedeti, cám in acésta stare se afla tíer'a nóstra, ne aflamu adi facia cu capitalistii si maiestrii straini.

In faci'a acestoru pericole cei mai preceptuti suntu datori se lumineze pre tieranu, se-i arete prapastiele, care póte elu nu le semte si nu le prevede, si totu-odata se le arete si mediulócele cu care se se apere, si càli nóue, pre cari se apuce, ér' tieranulu este detoriu se-si puna la anima invetiaturele si se le urmeze. — Cum au traitu strabunii si parentii nostri, vomu

traí sî noi! Câm asia suntu dedati a respunde ómenii nostri candu vrei se-i invetî cev'a nou. O vorba mai necalita cá acésta nu pôte se fia! Strabunii si parentii nostri mai alesu de câte-v'a sute de ani incóce au traitu cá vai de ei. Déca cenev'a cugeta cà si de adi incolo va mai poté traí asia, pôte se-si faca totu-odata sicriúlu si se-si sape de adî mormentulu!

Adî numai acelu poporu are dreptu la viétia, care lucra din respoteri cá se se inavutiésca si se se lumineze!

Este mare deosebire între a lucrá si a lucrá! Lucrulu este de patru feliuri: a lucrá cá se nu mori de fóme; a lucrá cá se nu flamëndiesci; a lucrá se traiesci leniscitu; si a lucrá cá se câscigi seau se te inavutiesci.

Romanii si mai preste totu locuitorii acestei tieri pana acumu nu pociu díce cà au lucratu pentru cá se traiesca lenisciti. Cà-ci acel'a nu pôte fi traiu leniscitu si asiguratu, candu unu anu doi neroditori suntu in stare se-'lu faca se suferé fóme, se-'lu duca la sapa de lemn. Tieranulu romanu, care singuru este obiectulu discursului meu, are asia dara de aici incolo, se incépa a lucrá astu-feliu, cá se póta duce unu traiu leniscitu si multiamitu. Candu elu va ajunge la acésta stare, va incepe a lucrá apoi mai incolo pentru câscigu, care aduce buna-starea, abundanti'a (imbelsiugarea) si luminaře!

Dupa acésta scurta abatere se vedemu, cari suntu mediulócele si cãlile de inaintare?

Inainte de tóte tieranulu se-si puna si se tiena de cea mai de antaiu si mai santa detorintia, cà din pamentulu ce-'lu are, nu numai se nu piérda nemicu, cî din contra se ádauga la elu!

Pamentulu este capitalulu celu de antáiu si celu mai siguru, si tóte cele-lalte isvóre de câscigu suntu numai percentele pamentului.

Unu poporu fora pamentu nu pôte se esiste. Ér' pentru romanu pamentulu este unu ce santu si iubirea lui pentru pamentu, pentru pamentulu care l'a udatu cu lacrimi si cu sudori parentii, mosii si stramosii, î-i este atâtu de dulce, atâtu de scumpu, in câtu a suferitu si suferé tôte pentru elu; seau cum dice in cantecele s'ale: „pentru drag'a de mosia sufletulu mi-asi dá.“ Mosi'a la betranii nostri insémna totu-odata si patri'a.

Avendu odata pamentu de ajunsu pentru a poté deveni si avutu, i-i mai trebue tieranului diligintia impreunata cu inteligentia practica.

„Lucrulu pamentului adî nu se mai rentédia (resplatesce)“ ! audî pre tieranu dîcundu. „Abiá platesci darea cu elu“ ! replica (dîce) altulu.

Asia este, greutatile au inaintatu. Lucrarea pamentului inse la tieranii nostri n'a inaintatu si nu s'a inlesnitu din ce'a ce a fostu la mosii si stramosii nostri, de sute de ani.

Acel'asi plugu, ace'asi grapa, acel'asi modu de imblatitu, mai acelea-si sementie, ace'asi impartire de hotare, si adî, cari au fostu acumu sute de ani.

Ei, cum va poté se inainteze tieranulu in avere, candu modulu lucrarei pamentului este mai totu celu dela Mosiu-Adamu?

Au nu vedeti, cà panur'a, pèns'a, cismele se facu in fabrici, si pènsarii, cari tiesu cu manele, cismarii, cari facu cismele cu sul'a — curge seraci'a lantiu dupa ei? Pentru ce? Pentru-cà lucrara mai o septemana la o parechia de cisme, in câtu pana le gata, le sí mananca, si prin urmare dupa-ce l'a costatu lucru lungu si mancare multa, nu le pôte dá eftine, precandu fabricantulu, care face cu sutele si cu miile intr'o dî, le pôte dá cu 1—2 floreni mai eftine.

Cugetáti ce ar' cere o muiere dela satu pre o pènsa facuta de ea subtire cá jolgiulu? de siguru de 2—3 ori câtu costa in bolta.

Inca unu esemplu :

Ce cugetáti domnia-vóstra, déca adi o óste ar' cercá se se lupte cu arcuri si cu sageti contr'a unei óste dusimane armate cue pusci, cu care pusca de 15—20 ori intr'o minuta. Ce va se s aléga de óstea cu sagetile? Pulvere!

Tocm'a asia va se se aléga si de acele popóra, de acei tierani, cari in lucrurile loru nu se scíu folosí de inlesnirile ce se afla dupa tempuri.

Pàna nu se aflase ferulu : cutítele, securile s. a. eráu de pétra.

N'ati ríde domnia-vóstra de unu omu, care sí acumu n'ar' vré se scía de feru, cì ar' remané totu pre lánnga uneltele lui de pétra?! Toti i-ar' díce cà-i scrintitu.

Pentru lucrarea pamentului suntu astadî feliuri de feliuri de inlesniri. — Pentru aratu, pentru seceratu, pentru imblatitu suntu machine cu abori ori cu vite, cu cari in câte-va díle ara seau se-cera campuri intregi, ér' imblatitulu este jocu.

Prin acést'a de o parte se lucra pamentulu mai bene, de alta parte tieranulu póte câscigá tempu, care se-'lu folosésca pentru alte câsciguri pre langa economí'a lui.

Uitáti-ve vér'a preste unu campu la sapa, la secere, si veti vedé, cà cea mai mare parte suntu femei. Si astu-feliu ele mai tóta vér'a o petrecu la campu!

Ce aru poté face aceste femei acasa, déca barbatii s'aru folosí de lucrarea mai cu inlesnire a pamentului? Ele aru poté se cultivate acasa o gradina frumósa cu totu feliulu de legume, cá tómn'a se nu fia silite a dá o mesura de bucate pre 2 cunune de cépa; fora din contra, se venda elè legume, se crésca paseri de casa pentru hran'a casei si pentru câscigu in piatia!

Ar' poté se lucre la pènsaría, la pànuraría s. a., din care ar' aduce câscigu la casa asemenea cu barbatulu, si pre langa ace'a ar' poté duce unu traiu mai îndestulitu.

Mai incolo, fiacare tieranu pre langa economí'a lui se se

ocupe inca sí cu o alta maiestria, care se o deprenda mai vèrtosu in tempulu candu nu se ocupa cu economi'a, de esemplu ièrn'a; asia d. e. rotaritul, cojocaritul, mesaritul, corfaritul si alte nenumerate maiestrii! — Cu mandria marturisescu, cà tatalu meu pre langa economi'a ièrn'a se ocupá cu cojocaritul, care-i aduceá venitu, in câtu poté cu usioratate se sustiena 4 copii la scóla.

O maiestria pre langa economi'a este o vaca buna de lapte pre langa o turma de oi! (sinea va urmá.)

Adeveruri si Invetiaturi.

— Dela poporu adunate si poporului inchinate. —

1. Vai de omulu, pre care-lu prinde seraci'a in haine domnesci.
2. Nu-i bene a mancá ciresie dintr'unu blidu cu domnii.
3. Stài frate, cà båt'a are dóue capete.
4. Unde nu te dóre nu te legi.
- 5, 6. Una taca e mai buna decâtu una vaca. — Tacerea e cá mierea.
7. Nu te teme de bene, cà de reu nu-i scapá.
8. Nu dá bota in man'a nebunului.
9. Totu unu dracu, numai in altu vestimentu imbracatu.
10. Tremura cá frundi'a 'n plop.
11. Totu un'a-i au cu capulu de pétra, au cu pétr'a de capu.
12. Sierpele inca musica, déca 'lu calci pre grumadi, — dar' apoi omulu ce-o se faca?
13. Neci o facuta nesciuta.
14. Nu-lu lasá a pieri, cà nu te-a lasá a trai.
15. La ósa multi câni se aduna.
16. Dupa omeni'a vitielului neci odata nu mananci lapte.
17. Lacomia mananca omeni'a.
18. Mai multi Marti decâtu càrnati.
19. Imprumutulu imprumutu ascépta.
20. Fà bene ascépta reu. (Voru urmá.)

Alesiu Latesiu, invetiatoriu.